

вих площин між церковного антагонізму та пошуку можливостей для його врегулювання. Тому вирішенням цих проблем повинні займатися високо компетентні, високоморальні та освічені люди.

Список використаних джерел:

1. Вергелес К. М. Культура і релігія в контексті глобалізації / К. М. Вергелес. // Гілея. – 2016. – № 110. – С. 264–267.
2. Вергелес К. М. Особливості функціонування релігії в сучасних соціокультурних процесах / К. М. Вергелес. // Гілея. – 2016. – № 114. – С. 198–201.
3. Здіорук С. Етноконфесійна ситуація в Україні та міжцерковні конфлікти / С. Здіорук. – К., 1993.

K. M. Vergeles

THE REVIVAL OF UKRAINIAN ORTHODOXY: OBSTACLES AND PERSPECTIVES

The history of the emergence of the CPU takes a rather insignificant amount of time in the development of an independent Ukrainian state in comparison, for example, with the Russian Orthodox Church. The article deals with the state of modern Orthodoxy in the process of its formation and the problems of relations with the Russian Orthodox Church in Ukraine. Different variants of searches, which were carried out in the course of creation of PPC and receipt of Tomos (autocephaly), are explored. The development of relations between the former UOC-KP and the UOC-MP, as well as mechanisms for resolving inter-church and inter-confessional conflicts on the way to achieving inter-church accord, is analyzed. It has been established that interconfessional conflict is a significant factor in the development and formation of state-building in our country. The solution of the current conflict between the PPC and the Russian Orthodox Church in Ukraine is possible only on the basis of mutual tolerance of the aforementioned churches.

The article examines the state of modern Orthodoxy during its formation and the problems of relations with the Russian Orthodox Church in Ukraine. Various variants of searches carried out in the course of creation of PPC and receipt of it by Tomos (autocephaly) are studied. The period of development of relations between the former UOC-KP and the UOC-MP, the ways of resolving inter-church and inter-confessional conflict by reaching inter-church agreement is analyzed. The historic path of the emergence of the CEC took a fairly small period in the period of the independent Ukrainian state in comparison, for example, with the Russian Orthodox Church. It has been established that inter-confessional conflict is an important factor in the development and establishment of state-building in our country. The solution of the current conflict relations between the PPC and the Russian Orthodox Church in Ukraine is possible only under the condition of joint toleration of the two above mentioned churches.

In today's globalization, religion appears to be one of the main dominant human beings. Taking into account such global changes we can fix the formation of the network concept of culture (B. Wellman, F. Crotiff, E. Marc, L.-K. Frime, R. Hassan). Most of the works of representatives of Ukrainian religious studies devoted, unfortunately, to the theoretical understanding of the concept of "religion", the peculiarities of its functioning, and the practical use of many concepts to the social structure of society.

We also need to focus our attention on socio-cultural changes taking place in Ukrainian society; on the interconnection of economic, political and ideological spheres. At the same time, each sphere should be considered as independent, but at the same time as one constantly interacting with others. It is this interaction that manifests both the integrity of man and the main characteristics of religion.

It should be noted that today we observe the maximum tension in the socio-political and, in particular, the religious-church life of Ukraine through the action of the inter-Orthodox conflict; therefore, the main and important is the way of its settlement, especially now when the CEC got the long-awaited Tomos from Patriarch Bartholomew of Constantinople.

Key words: orthodoxy, church, religion, Tomos, autocephaly, conflict, patriarchy.

K. H. Vergeles

ВОЗРОЖДЕНИЕ УКРАИНСКОГО ПРАВОСЛАВИЯ: ПРЕГРАДЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье рассматривается состояние современного православия в процессе его становления и проблем отношений с Русской православной церковью в Украине. Изучаются различные варианты поисков, которые осуществлялись в ходе создания ПЦУ и получения им Томосу (автокефалии). Анализируется период развития отношений между бывшей УПЦ КП и УПЦ МП, пути решения межцерковного и межконфессионального конфликта путем достижения межцерковного согласия. Исторический путь возникновения ПЦУ занял достаточно малый отрезок в период независимого Украинского государства по сравнению, например, с Русской православной церковью. Установлено, что межконфессиональный конфликт является важным фактором в развитии и становлении государства в нашей стране. Решение современных конфликтных отношений между ПЦУ и РПЦ в Украину возможен только при условии совместной толерантизации вышеуказанных двух церквей.

Ключевые слова: православие, церковь, религия, Томос, автокефалия, конфликт, патриархат.

УДК 2-67

Л. А. Виговський, д-р філос. наук, проф.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН ЯК ОСНОВА РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ І РЕЛІГІЙНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

У статті автор доводить, що в історико-правовому контексті конкретний тип політико-правової моделі державно-церковних відносин відіграє визначальну роль у процесі регулювання відносин між державою і церквою, оскільки визначає зміст і форми таких взаємин.

Показується, що в історії людства в основі відносин між державою і церквою були покладені три основні типологічні моделі: унітарна (в ній державні структури підпорядковуються церковним); модель так званих "двох мечей" (відносини держави і церкви визнаються паритетними як автономні інституції); тринітарна (характеризується чітким розмежуванням функцій між державою і церквою). Наявні в соціумі інші моделі таких відносин є похідними від зазначених. Підкреслюється, що вибір і затвердження такої моделі для нашого поліконфесійного суспільства передбачає врахування історичних традицій, духовних і матеріальних умов життя громадян України.

Ключові слова: Церква, держава, суспільство, державно-церковні відносини, моделі державно-церковних відносин, політика, релігія.

Один з інтегративних показників рівня розвитку як держави, так і релігійних інституцій та організацій є характер державно-церковних відносин в суспільстві. Пояснюється це тим, що він постає своєрідним маркером рівня дійсної реалізації принципу свободи совісті, який займає визначальне місце в загальній системі фундаментальних прав і свобод людини.

В Україні релігійні організації все голосніше заявляють про себе в якості активних учасників суспільних процесів. Про це, зокрема переконливо свідчить факт їх участі в Революції гідності. Тому нині конфесійний чинник займає важливе місце в суспільно-політичному й духовно-культурному житті українського соціуму. Але, при цьому навіть неозброєним оком можна побачити

певну напруженість у відносинах як між державою і релігійними організаціями, так і між самими конфесіями. Це повною мірою стосується відносин насамперед у середовищі традиційної і найвпливовішої конфесії в Україні – православної. В ній мають місце відкриті протистояння і гострі конфлікти між віруючими УПЦ Московського патріархату і УПЦ Київського патріархату. Така напруженість не зняла недавнє об'єднання українського православ'я і утворення автокефальної Православної Церкви України (ПЦУ). Зрозуміло, що головну роль в цьому відіграють політичні чинники, які знаходяться за "поребриком".

Загальновідомо, що релігійні конфлікти в історії людства були одними із найгостріших і найтриваліших протистоянь. Тому проблема оптимізації державно-церковних відносин в Україні об'єктивно належить до пріоритетів як у діяльності органів державної влади, так і самих церковних організацій. Адже реалізація на наукових засадах політики органів влади у сфері державно-церковних відносин створює реальну можливість запобігти та уникнути в принципі конфліктних ситуацій як між державою та Церквою, так і між самими конфесіями. У свою чергу, це безпосередньо чи опосередковано сприятиме формуванню у громадян нашої держави почуття толерантного відношення до віруючих різних конфесій, пошуку компромісу у справі вирішення тих чи інших протиріч. Нині це вкрай важливо, оскільки наша країна переживає складні суперечливі процеси становлення власної державності в умовах гібридної війни з боку Російської федерації.

Предметом нашого дослідження виступає аналіз основних конкретно-історичних типів політико-правових моделей відносин між державою і церквою та механізму їх впливу на характер взаємин між ними, а метою – визначення такого типу моделі, яка б своїм впливом на характер та зміст політико-правових засад державно-церковної політики, так і засобів її реалізації слугувала б процесу подальшої оптимізації державно-церковних відносин в Україні.

Дослідженню сучасних типів державно-церковних відносин присвячені роботи вітчизняних науковців М. Бабія, В. Єленського, В. Климова, А. Колодного, О. Сагана, Л. Филипович та інших.

Щодо державно-церковних відносин, то їх можна розглядати як певну сукупність соціально-політичних, економічних, правових та моральних нормативних взаємин, які складаються між державою і релігійним інституціями та організаціями. Такі відносини мають регулюються конституційно-законодавчими актами, моральними принципами, звичаями конкретної країни. Вони складаються елементами внутрішньої та зовнішньої політик держави і Церкви.

При цьому потрібно зауважити на те, що навіть нині в найважливіших законодавчо-нормативних актах нашої держави (Конституція України і Закон "Про свободу совісті та релігійні організації", Цивільний та Карний кодекси) не має конкретного визначення змісту цього поняття. Тому, спираючись на вказані законодавчі акти, можна лише імпліцитно прийти до висновку, що суттю державно-церковних відносин є взаємодія влади з: а) релігійними організаціями; б) релігійними громадами; в) управліннями та центрами релігійних об'єднань.

Очевидно, що державно-церковні відносини повинні будуватися на певних світоглядно-ідеологічних принципах. До них, перш за все, потрібно віднести принцип віротерпимості (нетерпимості). Він передбачає, що в у державі одна (чи кілька) конфесій мають привілейований стан, а решта оголошуються терпимими (чи нетерпимими). Наступне, принцип свободи віросповідань. Згідно нього всі конфесії в країні оголошуються рівними між

собою, а віруючій людині надається право вільно вибрати собі конфесію. І на кінець, принцип свободи совісті. Його реалізація дозволяє громадянину не лише вільно обирати будь-яку релігію, але й бути невіруючим.

Зрозуміло, що реалізація названих принципів на практиці можлива лише на засадах конкретних політико-правових моделей відносин між державою і церквою, які дозволять оптимізувати інтереси, які не завжди співпадають.

Нагадаємо, що в історії людства такі типи моделей будувалися на принципах теократії, цезаропапізму, державної церкви, відокремлення церкви від держави, проміжного стану між моделлю державної церкви і моделлю повного відокремлення, відокремлення церкви і держави. Аналіз наявної західноєвропейської політико-правової системи регулювання державно-церковних відносин дозволяє умовно виокремити три головні типологічні моделі, на засадах якої вона реалізуються. Перша модель – це унітарна модель. Згідно з нею державні структури мають підпорядковане відношення до церковних. Друга – це модель так званих "двох мечів". Вона будується на проголошенні паритетних відносин між державою і Церквою в якості автономних інституцій. Третя модель – тринітарна модель. Для неї характерне чітке розмежування функцій між державою та Церквою.

При цьому необхідно вказати, що серед фахівців досі немає одностайності у термінологічному визначенні цих моделей. Деякі з них відповідні моделі визначають поняттями теократії, цезаропапізму та паритетних відносин.

Серед вказаних моделей державно-церковних відносин особливе місце займає "державна церква". Вона має законодавчо закріплений привілейований статус певної церковної організації у державі. Прикладом реалізації такого типу відносин є англіканська церква у Великобританії. На сьогодні цей тип відносин практикується у 40 країнах світу, у 22 з яких главою держави може бути лише особа, яка належить до офіційної церкви.

Поряд із типом "державної церкви" існує дуальна (подвійна) модель, коли привілейованим становищем користуються не одна, а дві церкви. Таку ситуацію можна зустріти в Німеччині, Австрії, Перу, Японії тощо.

Проте найбільш поширеним типом зв'язків, а, відповідно, і відносин між державою і церквою, є ті, що будуються за принципом відокремлення Церкви від держави. Але у залежності від характеру державного устрою та політичного режиму цей тип відносин може наповнюватися різним змістом – демократичним чи навіть тоталітарним. Характерною рисою моделі, що будується згідно з принципом відокремлення, є відсутність державного фінансування релігійних організацій.

Релігієзнавець В. Єленський [2,3], узагальнюючи досвід посткомуністичних трансформацій в Європі, вказує також на існування ще й і регіональних моделей ("балканську", "центральноевропейську" та "пострадянську"). Щодо суті "балканської" моделі, то вона передбачає конституційні преференції традиційним (історичним) церквам. "Центральноевропейська" модель будується на засадах конкордату і поширена здебільшого у країнах із переважно католицьким віросповіданням. А "пострадянська" модель має жорстке законодавче розмежування сфер впливу держави і Церкви, оголошує рівність релігійних конфесій перед законом та виключає будь-яку фінансову підтримку релігійних організацій з боку державного бюджету.

Зрозуміло, що вказані моделі у чистому вигляді зустрічаються досить рідко. Натомість в них можна спостерігати поєднання певних елементів тих чи інших моделей, їх еволюцію, зумовлену розвитком суспільства в

цілому та політичної системи країни зокрема. Враховуючи те, що на сьогодні під впливом глобалізаційних та регіонально-інтеграційних тенденцій посилюється ідея вироблення універсальної моделі державно-церковних відносин, необхідно визнати, що практична реалізація її без урахування таких чинників, як рівень економічного розвитку, наявності відповідного рівня політичної культури у громадян, етнічної та релігійної толерантності, високого рівня правосвідомості, а також віротерпимості, є малоімовірним. Сам рух у напрямку створення моделі уніфікації відносин держави і церкви має відбуватися на засадах гуманізму, демократії, верховенства прав людини, головними серед яких є: а) право на релігійну свободу; б) невтручання у сферу вірувань особи; в) рівність громадян перед законом незалежно від віросповідання та ставлення до релігії.

Разом з тим, зважаючи на те, що релігійно-церковне життя в Україні знаходиться у процесі постійних змін та розвитку, важливого значення набуває аналіз не лише сучасного стану державно-церковних і міжцерковних відносин, а й перспектива їх подальшого розвитку. За цих умов актуалізується проблема пріоритетів державно-церковної політики у сфері відносин з релігійними організаціями. Зрозуміло, що стосунки держави та церкви (релігійних організацій) набували різного характеру в залежності від багатьох чинників. До них можна віднести політику владного режиму, соціальну активність конфесій, врешті-решт – регіональні та історичні особливості процесу розбудови тієї чи іншої держави тощо.

Нині міжнародна наукова спільнота презентує значну кількість розроблених політико-правових моделей врегулювання державно-церковних відносин. При цьому частина дослідників класифікує їх, наприклад, у зв'язку з правовим статусом релігійних організацій у державі (чи існує державна церква, чи релігійні організації відокремлені від держави), або на підставах співіснування релігійної та світської структури суспільства (відповідно, сепараційна та коопераційна моделі) тощо.

Щодо сепараційної моделі, то вона, зокрема пропонує концепцію повного розведення держави та релігійних інституцій. І при цьому не передбачає втручання у право на свободу совісті з боку держави. Так, правова модель США, яка побудована, перш за все, на Першій поправці до Конституції США (де проголошено, що Сенат ніколи не прийматиме норм, що регулювали б свободу віросповідання, слова, зборів тощо). Така модель декларує рівність всіх релігійних організацій перед законом. Через те держава не має права фінансувати будь-яку релігію чи конфесію. А також не може її підтримувати в інший спосіб.

Звісно, на практиці держава не втручається у справи релігійних організацій лише у тих випадках, коли не має правопорушень із боку останніх. Церква, у свою чергу, не має права підняти державу у процесі виконання нею своїх функцій. Саме тому релігійна освіта громадянам надається виключно в недержавних освітніх закладах.

Сутність коопераційної моделі полягає в тому, що держава бере на себе обов'язок забезпечувати домінуючий статус однієї чи кількох релігійних спільнот. Вона підтримує їх економічно та розраховує на відповідну підтримку своєї діяльності з боку віруючих. Таку модель, зокрема реалізують Великобританія, Вірменія, Данія, Греція, Іспанія, Саудівська Аравія тощо. В цих країнах відповідними нормативно-правовими актами закріплено провідний статус окремої традиційної конфесії. Щодо інших конфесій, то їм гарантують лише відсутність утисків із боку держави.

Зрозуміло, що існують також інші класифікації моделей державно-церковних відносин. Проте всі вони,

врешті-решт, стосуються політики розподілу функцій релігійної та світської структури суспільства. Полярними позиціями такої політики є конфлікт держави та Церкви (як це мало місце свого часу в СРСР чи Франції) та "симфонічне" співробітництво держави та Церкви (заввичай ідеться саме про одну, домінуючу конфесію, що співпрацює з державою), а серединною ланкою – відокремлення та суверенітет цих двох інституцій (іноді це конфліктне розмежування, іноді – більш менш компромісне, залежно від ступеню конкуренції між ними та інших факторів).

У національних правових системах значна частина акцентів державно-церковних відносин є похідною від історичного та регіонального розвитку тієї чи іншої моделі. А плюралізм підходів не порушує міжнародного права про свободу совісті. Кожна країна обирає свій шлях розвитку стосунків між державою та церквою, що найбільше відповідає інтенціям, які домінують у суспільстві.

Щодо України, то в її історії науковці виокремлюють ряд моделей. Так, мала місце Києво-руська модель, де існувала "симфонія" між державою і церквою. Держава приймала активну участь у поширенні християнства на власних теренах. Козацько-могилянська модель у своїй основі мала тісну співпрацю керівництва Запорізької Січі у справі відстоювання православ'я. Також мала місце модель співіснування церкви з комуністичною владою. В ній держава розглядала церкву як свого ідеологічного противника.

Нинішня державна влада чітко окреслила свої зобов'язання перед Церквою, а також коло тих повноважень, які є сферою її компетенції. Це робить її політику в галузі релігійно-церковного життя публічною, відкритою для суспільного загалу та громадян. Засаднича складова нинішньої української моделі державно-церковних відносин полягає в тому, що держава і Церква визначаються в ній як рівноправні суб'єкти державно-церковних відносин, кожен з яких діє у сфері своєї компетенції, взаємно підтримуючи один одного у питаннях, що торкаються юрисдикції обох соціальних інститутів. При цьому релігійні організації діють в правовому полі держави, а вона не втручається в справи Церкви, тим самим забезпечуючи свободу совісті в країні, чим створює сприятливі умови для діяльності релігійних організацій.

Конституційне закріплення принципу відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави не відкидає як їхньої взаємної відповідальності, так і можливості їхньої співпраці в сфері соціального захисту громадян, охорони здоров'я, культури, науки, мистецтва тощо. Завдячуючи таким підходам, процес релігійного відродження в незалежній Україні виявляється в зростанні релігійності населення, чисельності релігійних організацій, розширенні спектру їх діяльності.

Сьогодні релігійний комплекс України постає як складна система взаємодії та взаємовпливів канонічно й організаційно структурованих церковних інституцій. Ця система виступає невід'ємною складовою суспільного життя, реагує на утвердження в суспільній свідомості демократичних цінностей, світоглядних і національних ідей, морально-етичних принципів, власних позицій у витлумаченні національної та церковної історії. Зазначені процеси проявляються у зростанні суспільної активності віруючих, поглибленні внутрішньо церковної інтеграції й мобілізації, посиленні впливу церковно-релігійного фактору на внутрішню і зовнішню політику української держави.

Разом із тим варто відмітити еволюцію релігійної свідомості громадян України з безкомпромісної, що була присутня відразу після виникнення можливостей для легальної релігійної діяльності та виходу на поверхню

релігійних інтенцій людей, до поміркованої та плюралістичної в нового покоління віруючих, яке вже не знало утисків власної релігійної ідентичності та заборони на свободу совісті. Більшість молодих українців виховані в дусі поваги до релігійних цінностей. Для них існуючі релігійно-культурні моделі є природним середовищем існування. В цих умовах Церква починає плідно співпрацювати з іншими суспільними інститутами, перетворюючись на природну складову співпраці у такий системі.

Таким чином, можна стверджувати, що в Україні з початком лібералізації радянської моделі церковної політики та завдяки послідовному курсу на відродження релігійного життя, зародився і отримав поглиблення процес оптимізації інституційної мережі релігійних організацій. Він зрештою приведе до того, що їх кількість у країні стане відповідати рівню релігійності її громадян і буде здатна задовольняти їхні духовні потреби.

Нині в країні відбувається постійний процес лібералізації державно-церковних відносин, а також процес налагодження стосунків між релігійними організаціями як рівними учасниками діалогу. Після періоду кризи, що пов'язана була з різким переходом до легальної та плюралістичної моделі існування релігійних організацій та їхніх відносин, починається спад конфліктогенної активності окремих учасників державно-церковних відносин, налагодження засад взаємоповаги та толерантності. З часом постала можливість не тільки проведення спільних заходів соціальної направленості, а й співпраця релігійних організацій у межах окремих міжрелігійних та міжконфесійних утворень, серед яких Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій та інші. Ці спільні інституції дозволяють також полегшити відносини з державою, оскільки враховують позиції не кожної окремої традиції, а спільну позицію багатьох учасників діалогу. Можна зазначити, що співпраця в межах таких спільних інституцій приносить плідні результати у розбудові державно-церковних відносин.

Щодо нормативної бази національного права стосовно свободи совісті, то можна зробити наступні висновки. По-перше, у міжнародному законодавстві немає фіксованої моделі державно-церковних відносин. Амплітуда окремих варіантів розбудови стосунків між державою та релігійними організаціями досить широка, і кожен конкретний випадок зумовлений ходом історичного процесу, територіальним положенням країни, соціальною активністю на її теренах певних релігійних груп тощо. При цьому можна говорити, що міжнародне право приймає різні підходи, як схильні до сепарації, так і схильні до кооперації у взаєминах між державою та церквою. Міжнародне право стосується, насамперед, засад особистої свободи совісті, а не конкретних моделей державно-церковних відносин, залишаючи останні на врегулювання окремим державам.

По-друге, українське законодавство, керуючись у питаннях особистої свободи совісті міжнародними правовими нормами, все ж буде власну модель державно-церковних відносин на основі власного історичного досвіду, в тому числі – тоталітарного. Державні структури не відмовляються мати точки перетину з релігійними, намагаються будувати з ними партнерські взаємини та спільно працювати над розбудовою засад громадянського суспільства.

Між тим, можна відмітити конституційне розмежування держави та релігійних організацій, а також відокремлення школи (системи освіти) від останніх. Це свідчить про те, що відбувається процес наближення "партнерської" моделі співіснування держави та церкви в Україні до сепараційних взірців.

Аналіз основних політико-правових моделей взаємовідносин держави та церкви у рамках конфесійної та світської систем показує, що кожна з них має як власні переваги, так і недоліки. Більше того, існування таких моделей у чистому вигляді в принципі не можливе через ряд об'єктивних обставин. При цьому варто зазначити, що в європейських державах продовжують вивчати досвід як власного державотворення, так і країні зразки інших країн. Звідси спроба реалізувати на практиці змішані політико-правові моделі державно-церковних відносин, виокремлюючи при цьому з кожної з них лише ті структурні елементи, які відповідають інтересам розвитку держави на сучасному етапі.

Щодо України, то в ній впродовж 27 років відповідні державні структури так і не змогли чітко визначитися щодо моделі, яка була б базовою у справі побудови відносин з релігійними інституціями та організаціями. Більшість науковців і практиків у ситуації, що склалася, виходять з того, що варто враховувати як історичний досвід існування конфесій в державі, так і сучасні потреби віруючих та невіруючих громадян. За таких умов найбільш оптимальною моделлю могла б бути коопераційна, яка передбачає як підтримку національних церков, так і лояльне ставлення до інших конфесій. При цьому варто підкреслити, що в країні протягом останніх років не лише теоретично розробляють коопераційні моделі взаємодії держави з релігійними організаціями, а й вдаються до їх практичної апробації. Тому, не дивлячись на певні складнощі, партнерство релігійних організацій і органів влади поступово стає реальністю.

Нині релігійні організації відіграють значну роль в розбудові української держави, оскільки є суттєвою частиною громадянського суспільства. Через те різноаспектна співпраця між владою та релігійними організаціями у суспільно-політичному просторі постає в якості своєрідного гаранту реалізації прав громадян на свободу совісті і віросповідання, одним із маркерів демократичного розвитку держави. Без сумніву, це слугуватиме національним інтересам українського народу, оскільки сприятиме інтеграції України до європейського та світового співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Декларація прав людини і громадянина 1789 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constituante.livejournal.com/10253.html>.
2. Еленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття [Текст] / В. Еленський. – Львів: Видавництво УКУ, 2013. – 504 с.
3. Еленський В. Релігія після комунізму. Релігійно-соціальні зміни в процесі трансформації центрально- і східноєвропейських суспільств: фокус на Україні [Текст] / В. Еленський. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – 419 с.
4. Климов О. Основні тенденції сучасної трансформації правових засад вітчизняного законодавства стосовно свободи совісті та релігійних організацій як відображення нового місця релігії та церкви в українському соціумі [Текст] / О. Климов // Релігійна свобода: Свобода релігії і національна ідентичність; світовий досвід та українські проблеми: Науковий щорічник. – К.: НПУ, 2002. – С. 15-22.
5. Коваленко Ю. В. Ідеальні державно-церковні відносини [Текст] / Ю. В. Коваленко, М. М. Нітрагін. – Харків: Фоліо, 1996. – 167 с.
6. Коваль І. Взаємодія держави, суспільства та церкви: концептуалізація сучасних підходів [Електронний ресурс] / І. Коваль. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Gileya/2010_39/Gileya39/P9_doc.pdf.
7. Модели церковно-государственных отношений стран Западной Европы и США: Сборник научных трудов [Текст] – К., 1996. – 312 с.
8. Пайда Ю. Історичні аспекти взаємодії держави, суспільства та церкви [Текст] / Ю. Пайда // Митна справа. – №2 (80). – Ч. 2. – Кн. 1. – 2012. – (березень, квітень) – С. 3-9.
9. Палінчак М. Типологія державно-церковних відносин: політологічний аналіз [Текст] / М. Палінчак // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: науковий вісник: зб. наук. праць. Вип. 69 (№2) – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – С. 708-711.
10. Резков І. Моделі взаємин церкви і держави в контексті політики Української держави щодо церкви [Текст] / І. Резков // Проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. праць / наук. ред. Некреч А. та ін.]. – К.: КиМУ, 2010. – Вип. 1. – С. 50-63.

11. Створення концептуальних засад державної політики стосовно Церкви та релігійних організацій в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми (аналітична доповідь Центра Розумкова) [Текст] // Національна безпека і оборона. – 2011. – № 1-2 (119–120). – С. 2–77.

12. Саган О. Н. Моделі державно-церковних взаємин у світовій історичній перспективі [Текст] / О. Н. Саган // Актуальні проблеми дер-

жавно-церковних відносин в Україні: Науковий збірник / За ред. В. Д. Бондаренка, А. М. Колодного та інших. – К.: VIP, 2001. – 206 с. – С. 63-69.

Надійшла до редколегії 19.04.19

L. A. Vyhovskiy

POLITICAL AND LEGAL MODEL OF STATE-CHURCH RELATIONS AS THE BASIS OF REGULATION OF RELATIONS BETWEEN THE STATE AND RELIGIOUS ORGANIZATIONS

The author shows that a specific type of political-legal model of state-church relations plays a decisive role in the process of regulating relations between the state and the church in the historical-legal context, since it determines the content and form of such relationships. It is shown that three primary typological models have formed the basis for relations between the state and the church during the history of the mankind: the unitary model (the state structures are subordinated to the church); the so-called "two swords" model (relations between the state and the church are recognized as parity relations between autonomous institutions); and the trinitarian model (a clear separation of functions between the state and the church). Other models of such relationships present in society are derivatives of the above-mentioned ones. The essence of political and legal types of models of state-church relations existing in the world are analyzed. The principles are described and the necessity to develop a cooperative model of state-church relations in the state and to formalize in legislation is substantiated. The content of the models that took place in the history of Ukraine (the Kyiv-Rus model, the Kozak-Mohyla model and the model of coexistence of the church with the communist authorities) is described. It is pointed out that the basic component of the existing Ukrainian model of state-church relations is that the state and the Church are defined as equal subjects of state-church relations. Therefore, each of them acts within its specific competencies, mutually supporting each other in matters concerning the jurisdiction of these social institutions. It is argued that, at the same time, religious organizations operate in the legal field of the state, and the latter does not interfere in the affairs of the Church. Thus, freedom of conscience in the country is ensured and this creates favorable conditions for religious organizations. In conclusion, the author points out that in recent years Ukraine has not only theoretically developed cooperative models of interaction of the state with religious institutions and organizations, but also carried out practical measures for their implementation.

Keywords: Church, state, society, state-church relations, models of state-church relations, politics, religion.

Л. А. Выговский

ПОЛИТИКО-ПРАВОВАЯ МОДЕЛЬ ГОСУДАРСТВЕННО-ЦЕРКОВНЫХ ОТНОШЕНИЙ КАК ОСНОВА РЕГУЛИРОВАНИЯ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ГОСУДАРСТВОМ И РЕЛИГИОЗНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ

В статье автор доказывает, что в историко-правовом контексте конкретный тип политико-правовой модели государственно-церковных отношений играет определяющую роль в процессе регулирования отношений между государством и церковью, поскольку определяет содержание и формы таких взаимоотношений.

Показывается, что в истории человечества в основе отношений между государством и церковью были положены три основные типологические модели: унитарная (в ней государственные структуры подчиняются церковным); модель так называемых "двух мечей" (отношения государства и церкви признаются паритетными как автономных институций); тринитарная (характеризуется четким размежеванием функций между государством и церковью). Имеющиеся в социуме другие модели таких отношений являются производными от указанных. Подчеркивается, что выбор и утверждения такой модели для нашего поликонфессионального общества предусматривает учет исторических традиций, духовных и материальных условий жизни граждан Украины.

Ключевые слова: Церковь, государство, общество, государственно-церковные отношения, модели государственно-церковных отношений, политика, религия.

УДК 280:2

І. П. Гудима, д-р філос. наук, доцент

ПРОБАБІЛІСТИЧНИЙ МЕТОД РИЧАРДА СУІНБЕРНА ЯК ЗАСІБ ПОВУДОВИ НОВОЇ ТЕЇСТИЧНОЇ КОСМОЛОГІЇ

В статті всебічному вивченню піддається пробабілістичний метод відомого британського теолога і філософа Річарда Суїнберна, який виступає у нього засобом побудови нової теїстичної космології. Показується, чому масштабний та амбітний проект побудови нової теології, розпочатий Суїнберном, автору не вдалося реалізувати повною мірою. У статті доводиться, що Суїнберн, волюючи зберегти наукову орієнтованість своїх теоретизувань, також, як і їх інтелектуальну респектабельність та значущість, чого вимагає належність до співтовариства англо-американських інтелектуалів, відчутно збіднює власну концепцію повною мірою не залучаючи теоретичні ресурси класичного теїзму з його опорою на Одкровення та при цьому роблячи поступки теїзму адаптивному.

Ключові слова: Бог, всесвіт, віра, наука, ймовірність.

Вирішення проблеми співвідношення науки і релігії та специфіки їх взаємодії завжди було й залишається важливим для християнської теології, незалежно від її конфесійної спрямованості та забарвлення. Особливо значення та звучання воно здобуває в нинішніх соціокультурних умовах, в ситуації прискороженого поступу науково-технічного прогресу. Підхід богословів до досягнень сучасної науки нині відливається у нові форми, а богословський діалог з природничо-науковим світоглядом, спроба надати належну оцінку сучасним науковим відкриттям стає, за словами теолога Алістера МакГрата, захоплюючою й гідною інтелектуальною справою [4, с.8]. Всі ці зусилля теологізаторів науки кінцею метою покликани теоретично виправдати думку про "сумісність богослов'я з природничими науками" та, зрештою, довести, що "істина вже не є предметом суперечки між вірою та знанням про світ" [5, с.145]. З іншого боку, намагаючись надати фундаментальне пояснення природі реальності на рівні мікросвіту, навіть

академічні дослідники, інколи, разом із цим, остаточно не відмовляються від спроб одночасно відшукати канали взаємодії Бога з оточуючим світом, виявити фокус його провіденціального скеровування речовиною та енергією світобудови, а використання релігійної термінології для витлумачення наслідків сучасних наукових студій світу прямо підтверджує сказане. Тобто, окремі світоглядні структури, які узагальнюють зміст теоретичного знання, котре репрезентує предмет розвитку науки на її нинішньому історичному етапі, очевидно виявляють завуальований (а, інколи, і прямий) зв'язок із надприродним. Фізик і філософ Ю.І.Кулаков у своїй доповіді на ХХ Всесвітньому філософському конгресі, оцінюючи стан розвитку сучасної цивілізації, знаходив за можливе вести мову про те, що на рубежі тисячоліть зникають підстави для твердженнь про опозицію науки та релігії. Більше того, автор підкреслював, що наука наразі не є єдиним провідним засобом оволодіння дійсністю і в умовах кризи